ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын нөөцийн тухай хуульд
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах
тухай хуулийн төслийн тухай

НЭГ. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1. Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1-д "Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн", Арван есдүгээр зүйлийн 1-д "Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна" гэж;

Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал"-ын 3.4.1.5-д "Халдварт өвчний нийтийг хамарсан тархалт, гамшгийн үед авах арга хэмжээний бэлэн байдлыг хангаж, урьдчилан сэргийлэх эм, тарилга, вакцин, био бэлдмэлийн улсын нөөцийг бүрдүүлнэ", 3.4.2.3-д "Стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийг баталгаажуулах урт хугацааны тогтвортой гэрээ байгуулах, гамшгийн үед хэрэглэх стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүний улсын нөөц бүрдүүлж, чадавхыг бэхжүүлнэ" гэж,

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилго 7-д "Улсын батлан хамгаалах чадавхыг бэхжүүлж, хүний эрх, эрх чөлөө, нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангах, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах замаар хүн, нийгмийн аюулгүй байдлыг хангана", Зорилт 7.3-т "Уламжлалт бус аюулын эрсдэлийг бууруулах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох чадавхыг бэхжүүлж, хүн-нийгмийн амар тайван орчныг бүрдүүлнэ", 7.3.15-д Улсын нөөц, хүмүүнлэгийн тусламжийн зохицуулалт, хүч хэрэгслийн бэлэн байдлыг сайжруулж, гамшгийн голомтод эрэн хайх, аврах, хор уршгийг арилгах, хойшлуулшгүй сэргээн босгох чадавхыг бэхжүүлнэ гэж;

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 3.4.2.6-д "Байгалийн гамшигт үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх, болзошгүй гарз хохирлын эрсдэлийг бууруулах, даван туулах чадавхыг бэхжүүлнэ", "3.3.4.19-д "Стратегийн хүнсний хангамж, нөөцийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлнэ", 3.3.4.34-д "Үндэсний сөрөн тэсвэрлэх чадавх, хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах үүднээс стратегийн нөөц бүрдүүлэх хүрээнд жил бүр 100.0 мянган тонн хүнсний улаан буудайн нөөц бүрдүүлнэ", 4.4.4.6-д "Улсын нөөц, хүмүүнлэгийн тусламжийн зохицуулалт, хүч хэрэгсэл, агуулахын технологийг хөгжүүлж, гамшгийн үеийн болон стратегийн зориулалттай бараа материалын нөөц, хангамжийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ", 4.4.4.14-т "Гамшгийн шуурхай удирдлага, зохион байгуулалтыг оновчтой болгож, гамшгийн улмаас иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага, нийгэм, эдийн засагт учирч болзошгүй хүндрэлийг шийдвэрлэх эрх зүйн орчныг сайжруулна", 4.4.5.1-т "Геополитикийн тогтворгүй байдал, цар тахлын үеийн болон түүний дараах эдийн засгийн хямрал, эрчим хүчний дутагдал, тээвэр логистикийн доголдол, хиймэл оюун ухаан, кибер аюулгүй байдал, дэвшилтэт технологийн хурдацтай шилжилтийн тодорхой бус байдал, санхүүгийн эх үүсвэрийн хүрэлцээгүй байдал,

уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль, цаг уурын нөлөөлөл болон бусад эрсдэлийг даван туулах, хариу бэлтгэл арга хэмжээг шуурхай авах зорилгоор холбогдох хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичигт өөрчлөлт оруулах, төсөв, мөнгөний бодлогын уялдааг хангасан эрсдэлийн удирдлагын цогц бодлого, төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ" гэж тус тус заасан.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.2-т "Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар энэ хуулийн 36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно" гэж, Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор батлсан "Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл"-ийн 1.3 дахь хэсгийн 19-д "Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Сангийн яамтай хамтран боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхийг Монгол Улсын Шадар сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд тусгасан нь хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болж байна.

НҮБ-ын Гамшгийн эрсдлийг бууруулах газраас олон улсын гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны хурлыг 2015 онд Япон улсын Сендай хотноо зохион байгуулж "Сендайн үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийг батлсан.

Сендайн үйл ажиллагааны хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газраас 2017 онд дунд хугацааны стратегийг батлсан.

Сендайн үйл ажиллагааны 2015-2030 оны хөтөлбөрийн 19 (i)-дугаарт гамшиг эрсдлийг бууруулах, гамшгийн болон онцгой нөхцөл байдлын улмаас учирч болох хохирлыг бууруулахад чиглэсэн үр дүнтэй арга хэмжээ авах асуудал нь газар зүйн байрлал, дэд бүтэц, орон нутгийн иргэдийн гамшигт өртөх эмзэг байдал зэрэг гамшгийн эрсдэлийг ойлгон гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааг төлөвлөн хэрэгжүүлэн ажиллахыг үйл ажиллагааны нэг зарчим болгон тодорхойлжээ.

Олон улсын уриалга, эрх зүйн бичиг баримтад дурдагдсан шаардлага, Монгол Улсын гамшгаас хамгаалах тухай хууль тогтоомжийн хүрээнд болон Улсын нөөцийн тухай хуульд заасан гамшгийн онцгой нөхцөл байдал тохиолдсон үед аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн хэмжээнд аюултай цаг өрсөн хүний амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалахад орон нутгийн нөөцийн хууль эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, үйл ажиллагааны менежментийг хөгжүүлэн гамшгаас хамгаалах бэлэн байдлыг хангахад Улсын нөөцийн тухай хуульд орох нэмэлт, өөрчлөлтүүдийн үзэл санаа оршиж байгаа болно.

1.2. Практик үндэслэл, шаардлага

Хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Улсын нөөцийн тухай хуульд улсын нөөцийг стратегийн, батлан хамгаалах материаллаг, гамшгийн болон орон нутгийн нөөц гэж 4 ангилснаас батлан хамгаалах материаллаг нөөцийг Монгол Улсын Батлан хамгаалах тухай хуулиар зохицуулж байна. Харин Улсын нөөцийн тухай хуулиар зохицуулж буй стратегийн, гамшгийн болон орон нутгийн нөөцийг бүрдүүлэх, хадгалах, шинэчлэх, хуульд заасан нөхцөл шаардлагын дагуу захиран зарцуулах үйл ажиллагааны практик болон уг хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээнээс дүгнэн үзвэл орон нутгийн нөөц бүрдүүлэх үйл ажиллагаа төдийлэн хангалттай түвшинд хүрэхгүй байна.

Гамшиг, онцгой нөхцөл байдлын үед хүн амд үзүүлэх тусламж, үйлчилгээг цаг алдалгүй хүргэх, орон нутгийн гамшгийг даван туулах чадварыг нэмэгдүүлэх нь нөөцийн удирдлагаас шууд хамааралтай. Иймд орон нутгийн онцлогт тохирсон нөөц

бүрдүүлэлт, хадгалалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох үүднээс Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ бий болжээ.

Дэлхий дахинд геополитик, нийгэм, эдийн засгийн тогтворгүй байдал үүсэж, тээвэр ложистик болон хангамжийн тасалдал нэмэгдэхийн зэрэгцээ уур амьсгалын өөрчлөлт, хотжилт, технологийн дэвшлээс үүдэлтэй гамшиг, осол болон халдварт өвчний эрсдэл улам бүр эрчимжиж байна.

Уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөгөөр Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт тохиолдох байгалийн аюулт үзэгдлийн давтамж, хүч чадал нэмэгдэж, хүн, малын гоц халдварт өвчний эрсдэл эрчимжиж байна. Энэхүү нөхцөл байдал нь хүн амын амь нас, эд хөрөнгөд аюул учруулахаас гадна улс орны нийгэм, эдийн засгийн тогтвортой байдалд үлэмж хэмжээний хохирол учруулж байна.

Тухайлбал, Дэлхийн дулаарал, уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөгөөр Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үер, ган, зуд, хэт халалт, ой, хээрийн түймэр, гоц халдварт өвчний давтамж эрс нэмэгдлээ. Статистик мэдээллээр 2016 онтой харьцуулахад 2025 онд ус, цаг уурын гаралтай аюулт үзэгдлийн тоо 2.4 дахин өссөн. Сүүлийн 10 жилд (2016-2025 он) 45,446 удаагийн гамшиг, осол тохиолдож, үүний улмаас 4,338 хүний амь нас эрсдэж, 11.3 сая мал хорогдон, эдийн засагт 1.9 их наяд төгрөгийн шууд хохирол учирсан нь улсын нөөцийн бэлэн байдлыг шинэ шатанд гаргахыг шаардаж байна.

Практикт тулгарч буй хүндрэлийг арилгах, гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны шуурхай, үр дүнтэй байдлыг хангах, нөөцийн удирдлага болон хэрэгжүүлэгч байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг тодотгож, хэрэгжилтийг сайжруулах хэрэгцээ, шаардлага үүсээд байна. Үүнд:

1. Одоогийн хуулиар орон нутгийн нөөцийг бүрдүүлэх үүргийг Засаг дарга болон аж ахуйн нэгжүүд хүлээдэг ч практик дээр эдгээр нөөц нь Онцгой байдлын ерөнхий газрын бүртгэл, хяналтад байдаггүй. Энэ нь гамшгийн үед нөөцийн бэлэн байдлыг бодитоор үнэлэх боломжийг хязгаарлаж байна. Орон нутагт нөөцийг зөвхөн малын өвс, тэжээлийн хэмжээнд явцуу ойлгож бэлтгэдэг практик тогтсон. Гамшиг, онцгой нөхцөл байдал үүсэхэд хүн амд нэн шаардлагатай хүнс, ундны ус, эм, эмнэлгийн хэрэгслийг аймаг, сумын түвшинд нөөцлөх, тэдгээрийг хадгалах дэд бүтцийг (агуулах, программ хангамж) хөгжүүлэх шаардлагатай.
2. Гамшгийн бэлэн байдлын төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөөц нь цаасан дээр биш, бодит байдал дээр чанар, хүртээмжийн шаардлага хангаж буйг хянахын тулд улсын нөөцийн бараа материалын нэгдсэн мэдээллийн санг байгуулж, програм хангамжийн тусламжтайгаар эрсдэлийг удирдах хэрэгцээ үүссэн.
3. Нөөцийн бараа материалыг чанартай хадгалахын тулд технологийн дагуу сэлгэх үйл ажиллагаа тогтмол хийгдэх ёстой. Гэвч өнөөдөр үүнд зориулсан тусгайлсан зардал байхгүй, салбар нэгжүүд дотоод нөөц бололцоогоороо гүйцэтгэж байгаа нь хадгалалтын горим алдагдах эрсдэлийг дагуулж байна.
4. Гамшгийн голомтын бүсэд нэн шаардлагатай бараа материалыг улсын нөөцөөс гаргахад Засгийн газрын хуралдааны шийдвэрийг хүлээж цаг алдалгүйгээр, Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр шуурхай гаргаж, дараа нь Засгийн газарт танилцуулж шийдвэрлүүлдэг уян хатан зохицуулалт үгүйлэгдэж байна.
5. Улсын нөөцийн агуулах, барилга байгууламжийн насжилт ихэссэн, дэд бүтэц муудсан нь хүнсний аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн шаардлагад сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд агуулахыг шинээр барих, өргөтгөх зардлыг улсын төсөв

болон төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд шийдвэрлэх эрх зүйн үндсийг бий болгох шаардлага бий болоод байна.

Улсын нөөцийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланд үндэслэн эрх зүйн зохицуулалтыг дараах чиглэлээр боловсронгуй болгох шаардлагатай гэж дүгнэв. Үүнд:

1. Орон нутгийн нөөцийн удирдлага, хяналтын тогтолцоог тодорхой болгох: Орон нутгийн нөөцөд бүрдүүлэх бараа, материалын нэр төрөл, тоо хэмжээ тодорхойгүй, хариуцах байгууллага, албан тушаалтан болон хяналтын механизм нарийвчлагдаагүй нь хуулийн хэрэгжилтийг сулруулж байна. Гамшиг, аюулт үзэгдлийн үед нэн шаардлагатай тусламжийг шууд улсын нөөцөөс гаргадаг практик нь орон нутгийн түвшинд нөөц бүрдүүлэх хөшүүрэггүй болгож байгаа тул орон нутгийн нөөцийн бүрдүүлэлт, хадгалалт, зарцуулалтын эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчлэн тогтоох шаардлагатай. Эдгээр зохицуулалтыг шинэчлэн тогтоосноор орон нутгийн нөөцийн бүрдүүлэлт, хадгалалт, зарцуулалт нь шат шатандаа тодорхой, хариуцлагатай, хяналттай болох бөгөөд улсын нөөцийн ачааллыг бууруулж, гамшгийн хариу арга хэмжээний шуурхай байдлыг хангах ач холбогдолтой.

2. Нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлоход мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоог хангах: Стратегийн болон гамшгийн нөөцийн байршил, нэр төрөл, тоо хэмжээг тогтоохдоо шинжлэх ухааны үндэслэлтэй арга зүй, эдийн засаг, санхүүгийн бодит тооцоолол дутагдаж байна. Иймд нөөцийн хэрэгцээг төлөвлөхдөө төсөв, санхүү, худалдаа, эдийн засгийн мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоог хангах, эрсдэлийн удирдлагад суурилсан эрх зүйн үндсийг бий болгох нь зүйтэй байна.

3. Нөөцийн нэгдсэн мэдээллийн сан, цахим удирдлагыг нэвтрүүлэх: Гамшгаас хамгаалах тухай хуулиар хүлээсэн нөөц бүрдүүлэх чиг үүргийн хэрэгжилт (Засаг дарга, албад, хуулийн этгээд) практикт бодитой байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх боломжгүй байна. Иймд улсын хэмжээнд нөөцийн бараа, материалын мэдээллийн санг үүсгэж, програм хангамжид суурилсан удирдлагын менежментийг нэвтрүүлснээр нөөцийн чанар, хүрэлцээнд бодит хяналт тавих боломж бүрдэж, шаардлагатай тусламж, нөөц бэлэн байгаа эсэхэд эргэлзээгүй дүн шинжилгээ хийх боломжтой болно.

4. Агуулахын дэд бүтэц, санхүүжилтийн механизмыг шинэчлэх: Нөөцийн агуулахын насжилт ихсэж, хадгалалтын горим болон хүнсний аюулгүй байдал алдагдах эрсдэл үүссэнийг шийдвэрлэхийн тулд дэд бүтцийн менежментийг шинэчлэн хуульчлах шаардлагатай. Агуулах шинээр барих, өргөтгөх, засвар үйлчилгээний зардлыг улсын төсвөөс гадна Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд шийдвэрлэх эрх зүйн зохицуулалтыг тусгах, агуулах, барилга байгууламжид тавигдах шаардлагыг батлан мөрдүүлэх эрхийг эрх бүхий этгээдэд олгож, аюулгүй байдал, харуул хамгаалалтын журмыг хуульчлах, агуулах савыг түрээслэх замаар өөрийн орлого бүрдүүлэх эрх зүйн үндсийг нээх шаардлагатай байна. Эдгээр зохицуулалтыг нэвтрүүлснээр нөөцийн агуулахын дэд бүтэц зах зээлийн зарчмаар шинэчлэгдэх нөхцөл бүрдэж, стратегийн бараа, бүтээгдэхүүний хадгалалтын аюулгүй байдал баталгаажих юм.

5. Бараа материалыг сэлгэх үйл ажиллагааг технологижуулах: Нөөцийн бараа материалыг сэлгэх ажиллагааг зөвхөн “байршил солих” эсвэл “биеийн хүчээр зөөх” төдийхнөөр хязгаарлаж буй өнөөгийн практик алдааг засаж, хадгалалтын чанарыг баталгаажуулах нийтлэг ойлголтын томъёолол, технологийн горимын зохицуулалт байхаар хуульчлах шаардлагатай. Сэлгэлтийг зөвхөн механик хөдөлгөөн бус, бараа материалын чанарыг хадгалахад чиглэсэн нарийвчилсан заавар, стандартын дагуу, мэргэжлийн хяналтын дор гүйцэтгэдэг тогтолцоонд шилжүүлснээр нөөцийн бараа материалын хадгалалтын хугацаа, чанар, аюулгүй

байдалд тавих хяналт сайжирч, хадгалалтын явцад гардаг техникийн болон технологийн алдагдлаас урьдчилан сэргийлэх боломж бүрдэнэ.

6. Гамшгийн үеийн шийдвэр гаргах ажиллагааг шуурхай болгох: Гамшиг, ослын үед улсын нөөцөөс бараа гаргахад заавал Засгийн газрын шийдвэрийг хүлээдэг нь хариу арга хэмжээ авах, хор уршгийг арилгахад цаг хугацаа алдах шалтгаан болж байна. Иймд онцгой нөхцөл байдлын үед нөөцийг Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр шуурхай гаргаж, дараа нь Засгийн газарт танилцуулан шийдвэрлүүлдэг механизмыг хуульд нэмж оруулснаар иргэдэд үзүүлэх тусламжийг шуурхай болгоно.

7. Хууль тогтоомжийн нийцэл, хэл зүйн найруулгыг сайжруулах: Улсын нөөцийн тухай хуулийг бусад салбарын хууль тогтоомжтой уялдуулан нийцүүлэх, хэл зүй, найруулгын хувьд ойлгомжгүй, зөрчилтэй зүйл, хэсэг, заалтыг засварлан, эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхой болгох шаардлагатай байна.

Дүгнэж хэлбэл, Улсын нөөцийн тухай хуулийг зөвхөн ерөнхий чиг үүрэг заасан бус, шинжлэх ухааны тооцоололд суурилсан, эдийн засгийн үр ашигтай, гамшгийн үед шуурхай ажиллах чадвартай, төлөвлөлт, хадгалалт, сэлгэлт, санхүүжилт гэсэн бүх шатанд нарийвчилсан процесс, стандарт, хариуцлагыг тодорхой болгосон "Процессын хууль" болгон шинэчлэх шаардлагатай байна.

ХОЁР. Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцааны агуулга

2.1. Нэмэлт, өөрчлөлтийн эзлэх хувийн тооцоо

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1.2-т "хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл", 22.1.3-т "хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл" гэсэн төрлийг тус тус заасан бөгөөд аль төрлөөр боловсруулахыг мөн хуулийн 24, 25 дугаар зүйлд заасан шалгуураар тодорхойлно.

Иймд Улсын нөөцийн тухай хуульд оруулах өөрчлөлтийг нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл хэлбэрээр боловсруулах эсэх, эсхүл шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах шаардлага үүсэж байгаа эсэхийг тогтоох зорилгоор дараах тооцоог хийв.

Суурь тоонд хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Улсын нөөцийн тухай хуулийн зүйл, хэсэг, заалтыг бүтцийн нэгж тус бүрээр тоолж хамруулав.

Өмнөх хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон нэгжийг тооцоонд оруулаагүй. Хөндөгдөж байгаа нэгжид төслөөр шинээр нэмэх, нэмэлт оруулах, өөрчлөн найруулах, өөрчлөх бүх нэгжийг хамруулав.

Нэг бүтцийн нэгж төслийн хэд хэдэн зүйлд давхар хөндөгдсөн тохиолдолд нэг удаа тооцов.

Хуулийн төсөлд нийт хэдэн зүйл, хэсэг, заалт нэмэгдэж, өөрчлөгдөж байгааг тоолбол:

А. Шинээр нэмэгдэж буй нэгж (Нийт 26 нэгж):

- Зүйл (1): 17^1 дүгээр зүйл.
- Хэсэг (9): 7.4, 7.5, 7.6, 9.6, 9.7, 10.2, 15.2, 17^1.1, 18.3.
- Заалт (16): 3.1.10, 3.1.11, 3.1.12, 10.1.6, 10.1.7, 13.1.11, 14.1.4, 14.1.5, 15.1.5, 15.1.6, 16.1.4, 16.1.5, 171.1.1, 171.1.2, 171.1.3, 171.1.4.

Б. Нэмэлт орж буй нэгж (Нийт 13 нэгж):

- Зүйлийн гарчиг (1): 17 дугаар зүйл.

- Хэсэг (4): 1.1, 7.3, 11.2, 17.1.
- Заалт (8): 10.1.3, 13.1.2, 13.1.3, 13.1.4, 14.1.1, 15.1.1, 15.1.2, 15.1.4.

В. Өөрчлөн найруулагдаж буй нэгж (Нийт 2 нэгж):

- Заалт (2): 3.1.8, 16.1.1.

Г. Үг өөрчлөгдөж буй нэгж (Нийт 5 нэгж):

- Зүйлийн гарчиг (1): 16 дугаар зүйл.
- Хэсэг (3): 2.1, 9.2, 16.1.
- Заалт (1): 15.1.1.

Төслөөр хөндөгдөж буй нийт нэгж: 26 + 13 + 2 + 5 = 46 нэгж.

Улсын нөөцийн тухай хууль нь нийт 104 бүтцийн нэгжтэй. (4 бүлэг, 19 зүйл, 31 хэсэг, 54 заалт).

Хувьчилсан тооцоолол:

Тооцоолол: $\frac{46}{104} \times 100 \approx 44.2\%$

Үзүүлэлт	Тоо	Хувь
Хүчин төгөлдөр хуулийн нийт бүтцийн нэгж /19 зүйл, 31 хэсэг, 54 заалт/	104	100.0
Төслөөр хөндөгдөж байгаа бүтцийн нэгж /3 зүйл, 16 хэсэг, 27 заалт/	**46**	**44.2**

Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж буй хэмжээ нь Улсын нөөцийн тухай хуулийн нийт зүйл, хэсэг, заалтын ойролцоогоор **44.2%** байгаа тул Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25.1.2-т заасан хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах 50 хувийн босгонд хүрэхгүй байгаа тул уг төслийг "Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль" хэлбэрээр боловсруулах нь хууль зүйн бүрэн үндэслэлтэй.

2.2. Зорилго, бүтэц

Хуулийн төслийн бүтэц 5 зүйлтэй байх бөгөөд зарим зүйл, хэсэг, заалт шинээр нэмэх, нэмэлт оруулах, өөрчлөн найруулах, өөрчлөх, хуулийг дагаж мөрдөх хугацаа гэсэн бүтэцтэй, 3 зүйл, 16 хэсэг, 27 заалт нийт 46 нэгжид нэмэлт, өөрчлөлт орж байна.

- Орон нутгийн нөөцийн эрх зүйн орчныг шинэчлэх: Улсын нөөцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.10-т "орон нутгийн нөөц"-ийн тодорхойлолтыг шинээр тусгаж, орон нутгийн нөөц бүрдүүлэх, хадгалах, сэлгэх, шинэчлэхэд шаардагдах хөрөнгийг тухайн шатны төсөвт жил бүр тусгах, холбогдох журмыг Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн баталж, хэрэгжилтэд онцгой байдлын байгууллага хяналт тавихаар тусгав.
- Агуулахын ашиглалт, Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл: Агуулахын барилга байгууламжийг ТХХТ-өөр барих, өргөтгөх эрх зүйн үндсийг нээж, түншлэгч нь аюулгүй байдлын шалгуур хангасан байхыг хуульчлав. Мөн агуулахын сул багтаамжийг түрээслүүлж, орлогыг төсөвт төвлөрүүлэн барилга байгууламжийн засвар үйлчилгээнд зарцуулах механизмыг бүрдүүлэв.
- Шуурхай удирдлага ба Гамшгийн мэдээллийн сан: Гамшгийн онцгой нөхцөлд цаг алдахгүй байх үүднээс нэн түрүүнд шаардлагатай нөөцийг Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр шуурхай гаргах зохицуулалтыг нэмлээ. Түүнчлэн улсын болон орон нутгийн нөөцийн хөдөлгөөнийг "Гамшгийн мэдээллийн сан"-д нэгтгэн бүртгэх, цахимаар хянах үүргийг нарийвчлан заасан.

- Бараа материалыг сэлгэх, гэрээт хадгалалт: Хуулийн нэр томьёонд “сэлгэх” хэмээх технологийн үйл ажиллагааг нэмж, хадгалалтын чанарыг алдагдуулахгүй байх стандарт, хариуцлагыг тодорхой болгов. Мөн хуульд шинээр зүйл нэмж “гэрээт хадгалагч”-ийн статус, хүлээх үүргийг баталгаажуулсан.

Эдгээр зохицуулалтууд орсноор уг хууль нь зөвхөн ерөнхий чиг үүрэг заасан хууль бус, төлөвлөлт, хадгалалт, сэлгэлт, санхүүжилтийн үе шат бүрийг нарийвчилсан “процессын хууль” болж шинэчлэгдэнэ.

2.3. Хуулийн төслийн гол агуулга

Үзэл баримтлалын “2.2. Хуулийн төслийн гол агуулга” хэсэгт тусгасан зарчмын 5 үндсэн чиглэл болон бодит хуулийн төслийн зүйл заалтууд хоорондоо нягт уялдаж байна. Үүнд:

- **Орон нутгийн нөөцийн эрх зүйн зохицуулалт:** Үзэл баримтлалд тусгагдсаны дагуу төсөлд “орон нутгийн нөөц”-ийн тодорхойлолтыг шинээр 3.1.10-д нэмж, орон нутгийн төсвөөр бүрдүүлэх, тайлагнах, хяналт тавих зохицуулалтууд 13.1.11, 14.1.4, 16.1.1, 16.1.4, 16.1.5 дахь заалтад төсөлд бүрэн тусгагдсан.
- **Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл ба агуулахын ашиглалт:** Агуулах барих, өргөтгөх ажлыг ТХХТ-ээр хэрэгжүүлэх, сул багтаамжийг түрээслэх, орлогыг төвлөрүүлэх зохицуулалт нь үзэл баримтлалд заасны дагуу хуулийн төслийн 7.4, 7.5, 7.6, 10.2 дахь хэсгүүдэд тусгасан.
- **Гамшгийн үеийн шуурхай удирдлага ба мэдээллийн сан:** Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр шуурхай бараа гаргах болон мэдээллийн санд бүртгэх зохицуулалтууд хуулийн төслийн 9.6, 9.7, 14.1.5, 15.1.5, 15.1.6-д тусгагдсан.
- **Гэрээт хадгалагч:** Төсөлд шинээр “17[1] дүгээр зүйл” буюу “Гэрээт хадгалагчийн үүрэг”-ийг нарийвчлан оруулсан нь үзэл баримтлалын 4 дэх заалттай бүрэн нийцнэ.
- **Нэр томьёо:** “Сэлгэх, шинэчлэх” гэсэн ойлголтыг хуулийн зохих зүйлүүдэд нэмж өгсөн нь үзэл баримтлалын агуулгатай нийцэж байна.

Үзэл баримтлал батлагдсанаас хойш зарчмын томоохон өөрчлөлт ороогүй бөгөөд үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилго, үндсэн 5 чиглэл хуулийн төсөлд бүрэн хэлбэрээ олж тусгагдсан. Үзэл баримтлалаас зөрсөн, нэмэгдсэн агуулга зөрүүтэй шинэ зүйл заалт байхгүй болно.

ГУРАВ. Хуулийн төсөл батлагдсанаар гарах үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн байгууллагын бүтэц, орон тоонд өөрчлөлт орохгүй бөгөөд нийгэм, эдийн засагт дараах эерэг үр дагавар гарна:

1. Нийгмийн болон шуурхай байдлын үр дагавар: Орон нутгийн нөөцийг бие даан бүрдүүлж, гаргах эрх мэдлийг оновчтой болгосноор гамшигт нэрвэгдэгсдэд хүнс, эм тариа, хоргодох байрны тусламж цаг алдалгүй хүрнэ. Гамшгаас хамгаалах орон нутгийн болон улсын чадавх, бэлэн байдал чанарын шинэ шатанд гарна.

2. Эдийн засгийн үр дагавар: Төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг ашиглах, сул агуулахыг түрээслүүлэх замаар улсын төсвийн ачааллыг бууруулж, зардлыг хэмнэнэ. Нөөцийн барааг зөв горимоор сэлгэснээр үнэгүйдэх, устгалд орох эдийн засгийн алдагдлаас бүрэн сэргийлнэ.
3. Хяналт, хариуцлагын үр дагавар: Мэдээллийн нэгдсэн систем нэвтэрснээр нөөцийн хөдөлгөөн, үлдэгдлийг бодит хугацаанд хянаж, төлөвлөлт, зориулалтын дагуух зарцуулалт эрс сайжирна. Практикт тулгарч буй хүндрэл бэрхшээл арилж, байгууллага, албан тушаалтны эрх, үүрэг тодорхой болно.

ДӨРӨВ. Бусад хууль тогтоомжтой уялдах байдал

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Гамшгаас хамгаалах тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжтой бүрэн нийцнэ.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт орохгүй. Цаашид шинээр боловсруулах хоёр журам байгаа бөгөөд шинэчлэн найруулах, хүчингүй болсонд тооцох хууль тогтоомж байхгүй.

---oOo---

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Монгол Улсын Их Хурлаас 2007 оны 07 дугаар сарын 05-ны өдөр Улсын нөөцийн тухай хуулийг баталж, 2007 оны 08 дугаар сарын 24-ний өдрөөс эхлэн мөрдөж байна. Уг хуульд анх батлагдсанаас нь хойш бусад салбарын хууль тогтоомжийн шинэчлэлтэй уялдуулан 2014, 2015, 2016, 2017, 2022 болон 2023 онуудад нийт 7 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулжээ.

Эдгээр нэмэлт, өөрчлөлтүүд нь Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ болон Зөрчлийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ зэрэг бусад хууль тогтоомжийн шинэчлэлийг дагалдан хийгдсэн бөгөөд Улсын нөөцийн тухай хуулийн зорилт, үзэл баримтлалын хүрээн дэх үндсэн харилцааг хөндөөгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, тус хуульд заасан улс орны эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах, үндэсний аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх, гамшгийн хор уршгийг арилгах зориулалт бүхий бараа, материалыг бүрдүүлэх, хадгалах, тээвэрлэх, шинэчлэх, захиран зарцуулах, санхүүжүүлэхтэй холбоотой суурь харилцааг зохицуулсан зарчмын өөрчлөлт ороогүй байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдрийн 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д нийт 147 хууль тогтоомжийг шинэчлэхээр тусгасан. Үүний хүрээнд Монгол Улсын Шадар сайдын эрхлэх асуудлын чиглэлээр “Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр шийдвэрлэсэн байна.

Улсын нөөцийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланд үндэслэн эрх зүйн зохицуулалтыг дараах чиглэлээр боловсронгуй болгох шаардлагатай гэж дүгнэв. Үүнд:

1. Орон нутгийн нөөцийн удирдлага, хяналтын тогтолцоог тодорхой болгох: Орон нутгийн нөөцөд бүрдүүлэх бараа, материалын нэр төрөл, тоо хэмжээ тодорхойгүй, хариуцах байгууллага, албан тушаалтан болон хяналтын механизм нарийвчлагдаагүй нь хуулийн хэрэгжилтийг сулруулж байна. Гамшиг, аюулт үзэгдлийн үед нэн шаардлагатай тусламжийг шууд улсын нөөцөөс гаргадаг практик нь орон нутгийн түвшинд нөөц бүрдүүлэх хөшүүрэггүй болгож байгаа тул орон нутгийн нөөцийн бүрдүүлэлт, хадгалалт, зарцуулалтын эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчлэн тогтоох шаардлагатай. Эдгээр зохицуулалтыг шинэчлэн тогтоосноор орон нутгийн нөөцийн бүрдүүлэлт, хадгалалт, зарцуулалт нь шат шатандаа тодорхой, хариуцлагатай, хяналттай болох бөгөөд улсын нөөцийн ачааллыг бууруулж, гамшгийн хариу арга хэмжээний шуурхай байдлыг хангах ач холбогдолтой.

2. Нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлоход мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоог хангах: Стратегийн болон гамшгийн нөөцийн байршил, нэр төрөл, тоо хэмжээг тогтоохдоо шинжлэх ухааны үндэслэлтэй арга зүй, эдийн засаг, санхүүгийн бодит тооцоолол дутагдаж байна. Иймд нөөцийн хэрэгцээг төлөвлөхдөө төсөв, санхүү, худалдаа, эдийн засгийн мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоог хангах, эрсдэлийн удирдлагад суурилсан эрх зүйн үндсийг бий болгох нь зүйтэй байна.

3. Нөөцийн нэгдсэн мэдээллийн сан, цахим удирдлагыг нэвтрүүлэх: Гамшгаас хамгаалах тухай хуулиар хүлээсэн нөөц бүрдүүлэх чиг үүргийн хэрэгжилт (Засаг дарга, албад, хуулийн этгээд) практикт бодитой байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх боломжгүй байна. Иймд улсын хэмжээнд нөөцийн бараа, материалын мэдээллийн санг үүсгэж, програм хангамжид суурилсан удирдлагын менежментийг нэвтрүүлснээр нөөцийн чанар, хүрэлцээнд бодит хяналт тавих боломж бүрдэж, шаардлагатай тусламж, нөөц бэлэн байгаа эсэхэд эргэлзээгүй дүн шинжилгээ хийх боломжтой болно.

4. Агуулахын дэд бүтэц, санхүүжилтийн механизмыг шинэчлэх: Нөөцийн агуулахын насжилт ихсэж, хадгалалтын горим болон хүнсний аюулгүй байдал алдагдах эрсдэл үүссэнийг шийдвэрлэхийн тулд дэд бүтцийн менежментийг шинэчлэн хуульчлах шаардлагатай. Агуулах шинээр барих, өргөтгөх, засвар үйлчилгээний зардлыг улсын төсвөөс гадна Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд шийдвэрлэх эрх зүйн зохицуулалтыг тусгах, агуулах, барилга байгууламжид тавигдах шаардлагыг батлан мөрдүүлэх эрхийг эрх бүхий этгээдэд олгож, аюулгүй байдал, харуул хамгаалалтын журмыг хуульчлах, агуулах савыг түрээслэх замаар өөрийн орлого бүрдүүлэх эрх зүйн үндсийг нээх шаардлагатай байна. Эдгээр зохицуулалтыг нэвтрүүлснээр нөөцийн агуулахын дэд бүтэц зах зээлийн зарчмаар шинэчлэгдэх нөхцөл бүрдэж, стратегийн бараа, бүтээгдэхүүний хадгалалтын аюулгүй байдал баталгаажих юм.

5. Бараа материалыг сэлгэх үйл ажиллагааг технологижуулах: Нөөцийн бараа материалыг сэлгэх ажиллагааг зөвхөн "байршил солих" эсвэл "биеийн хүчээр зөөх" төдийхнөөр хязгаарлаж буй өнөөгийн практик алдааг засаж, хадгалалтын чанарыг баталгаажуулах нийтлэг ойлголтын томъёолол, технологийн горимын зохицуулалт байхаар хуульчлах шаардлагатай. Сэлгэлтийг зөвхөн механик хөдөлгөөн бус, бараа материалын чанарыг хадгалахад чиглэсэн нарийвчилсан заавар, стандартын дагуу, мэргэжлийн хяналтын дор гүйцэтгэдэг тогтолцоонд шилжүүлснээр нөөцийн бараа материалын хадгалалтын хугацаа, чанар, аюулгүй байдалд тавих хяналт сайжирч, хадгалалтын явцад гардаг техникийн болон технологийн алдагдлаас урьдчилан сэргийлэх боломж бүрдэнэ.

6. Гамшгийн үеийн шийдвэр гаргах ажиллагааг шуурхай болгох: Гамшиг, ослын үед улсын нөөцөөс бараа гаргахад заавал Засгийн газрын шийдвэрийг хүлээдэг нь хариу арга хэмжээ авах, хор уршгийг арилгахад цаг хугацаа алдах шалтгаан болж байна. Иймд онцгой нөхцөл байдлын үед нөөцийг Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр шуурхай гаргаж, дараа нь Засгийн газарт танилцуулан шийдвэрлүүлдэг механизмыг хуульд нэмж оруулснаар иргэдэд үзүүлэх тусламжийг шуурхай болгоно.

7. Хууль тогтоомжийн нийцэл, хэл зүйн найруулгыг сайжруулах: Улсын нөөцийн тухай хуулийг бусад салбарын хууль тогтоомжтой уялдуулан нийцүүлэх, хэл зүй, найруулгын хувьд ойлгомжгүй, зөрчилтэй зүйл, хэсэг, заалтыг засварлан, эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхой болгох шаардлагатай байна.

Дүгнэж хэлбэл, Улсын нөөцийн тухай хуулийг зөвхөн ерөнхий чиг үүрэг заасан бус, шинжлэх ухааны тооцоололд суурилсан, эдийн засгийн үр ашигтай, гамшгийн үед шуурхай ажиллах чадвартай, төлөвлөлт, хадгалалт, сэлгэлт, санхүүжилт гэсэн бүх шатанд нарийвчилсан процесс, стандарт, хариуцлагыг тодорхой болгосон "Процессын хууль" болгон шинэчлэх шаардлагатай байна.

Иймд Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг хууль зүйн үндэслэл, практик хэрэгцээ шаардлага болон уг хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний санал, дүгнэлт, зөвлөмжид үндэслэн Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нийцүүлэн боловсруулаа.

Хуулийн төслийн бүтэц 5 зүйлтэй байх бөгөөд зарим зүйл, хэсэг, заалт шинээр нэмэх, нэмэлт оруулах, өөрчлөн найруулах, өөрчлөх, хуулийг дагаж мөрдөх хугацаа гэсэн бүтэцтэй, 3 зүйл, 16 хэсэг, 27 заалт нийт 46 нэгжид нэмэлт, өөрчлөлт орж байна. Үүнд:

-Шинээр нэмж орох – 1 зүйл, 9 хэсэг, 16 заалт;
-Нэмэлт орох – 1 зүйл, 4 хэсэг, 8 заалт;
-Өөрчлөн найруулах – 2 заалт;
-Өөрчлөх – 1 зүйл 3 хэсэг, 1 заалт байна.

Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж буй хэмжээ нь Улсын нөөцийн тухай хуулийн нийт зүйл, хэсэг, заалтын ойролцоогоор 44.2% байгаа тул Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25.1.2-т заасан хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах 50 хувийн босгонд хүрэхгүй байгаа тул уг төслийг "Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль" хэлбэрээр боловсруулах нь хууль зүйн бүрэн үндэслэлтэй.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах эерэг үр дагавар гарна гэж үзэж байна. Үүнд:

1/ Хуулийг хэрэгжүүлэх явцад практикт тулгарч буй хүндрэл бэрхшээл арилж, улсын нөөцийн үйл ажиллагааг шуурхай, үр дүнтэй зохион байгуулах эрх зүйн таатай орчин бүрдэнэ.

2/ Орон нутгийн нөөцийг тогтоосон хэмжээнд бүрдүүлэх, хадгалах, зарцуулах, хяналт тавих үйл ажиллагааны чиг үүрэг, хүлээх хариуцлага тодорхой болсноор гамшгаас хамгаалах орон нутгийн чадавх дээшилнэ.

3/ Улсын нөөцийн бараа, материалын үлдэгдэл, хөдөлгөөнийг мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан хянах нөхцөл бүрдэж, нөөцийн удирдлага, төлөвлөлт болон зориулалтын дагуух зарцуулалт сайжирна.

4/ Орон нутгийн нөөцийг бие даан бүрдүүлснээр тухайн бүс нутагт тохиолдсон гамшиг, ослын үед нэрвэгдэгсдэд нэн шаардлагатай тусламж, үйлчилгээг цаг алдалгүй, шуурхай хүргэх удирдлагын тогтолцоо бүрдэнэ.

5/ Улс орны хэмжээнд гамшгаас хамгаалах бэлтгэл ажил, хариу арга хэмжээ авах бэлэн байдлын түвшин чанарын шинэ шатанд гарна.

6/ Хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн байгууллагын бүтэц, орон тоонд өөрчлөлт орохгүй бөгөөд шинээр салбар нэгж, ажлын байр бий болохгүй.

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Гамшгаас хамгаалах тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжтой бүрэн нийцнэ.

Төсөлтэй холбогдуулан Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуультай нийцсэн бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт орохгүй. Цаашид шинээр боловсруулах хоёр журам байгаа бөгөөд шинэчлэн найруулах, хүчингүй болсонд тооцох хууль тогтоомж байхгүй.

---oOo---